

صَوْفُ بَهَائِي

جدید جدول

تالیف

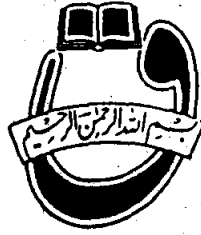
علامہ بہاؤ الدین عاملیؒ

ناشر

مدیری کتب خانہ

مقابل آرام باغ کراچی ۷۷

اس کتاب کی کتابت کے جملہ حقوق بحق قادی کتب خانہ آرام باغ، کراچی محفوظ ہیں۔

صرف بہائی

جدید مجددول

تالیف

علامہ بہاؤ الدین عاملیؒ

ناشر

قادی کتب خانہ

مقابل آرام باغ، کراچی ۷۵

لغات :- اسم :- باکسر نام ۱۲ رَجُلٌ :- مرد - ضَرْبٌ رَجُلٌ :- زد مرد ۱۲ دَحْوِبَةٌ زَيْدٌ :- سنگ گردانید

زید ۱۲ قَرَسٌ
اسب - من از
الی :- تا برکت
غایت - جَعْفَرٌ
نام مرد -
سَقْرٌ جَلٌ
نام میوه مشهور
بسی در پنجابی
میزان - ترازو
ع - مراد ازین
حرف بجا است
د قسم کلمه کذا فی
شرح کلمه بیانی
ع - تعریف
آم و فعل حرف
قسم کلمه در فصول
اکبری موجود است
از اجنا طلب باید
کرد ۱۲ جَحْمُوشٌ
بفتح جیم و سیم و
کسر ازل بسیار
پیر وزن قبیح
دختر گوش شیر
دهنده بچه را
دافعی زشت
پوست ۱۲
جَحْمُوشٌ جمع
منتخب جَحْمُوشٌ
پیرزن وزن
بدخو - و ماده
شتر شیر دارو
اژدها - چنانکه
گفته - بدیت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِدا ان اَسْعَدَكَ اللهُ تَعَالَى فِي الدَّارِ الْاٰثِرِيْنَ كِه كَلِمَاتِ لَغْتِ عَرَبِ بِرِ قِسْمِ اسْت - اَسْم
اسْت و فَعْل اسْت حرف اسْت - اَسْم چوں رَجُلٌ و قَرَسٌ و فَعْل چوں ضَرْبٌ و دَحْوِبَةٌ
و حرف چوں مِنْ و اِلَى - اَسْم بِرِ قِسْمِ اسْت ثَلَاثِي و رِبَاعِي و خَمَاسِي - ثَلَاثِي سَه حَرْفِي رَا
گویند چوں زَيْدٌ - و رِبَاعِي چہا حَرْفِي رَا گویند چوں جَعْفَرٌ - و خَمَاسِي پَنج حَرْفِي رَا گویند چوں
سَقْرٌ جَلٌ - و فَعْل بِرِ قِسْمِ اسْت - ثَلَاثِي و رِبَاعِي ثَلَاثِي چوں ضَرْبٌ - و رِبَاعِي چوں
دَحْوِبَةٌ بَدَانِكِه مِيزَانِ كَلَامِ عَرَبِ فَا و عَيْنِ لَامِ اسْت چوں جمع كُنِي فَعْل شُود و حَرْفِ
بِرِ قِسْمِ اسْت حَرْفِ اَصْلِي و حَرْفِ زَائِدِه حَرْفِ اَصْلِي اَسْت كِه دَر مَقَابِلِه فَا و عَيْنِ لَامِ بُوَد
چوں ضَرْبٌ بِرِ و زَنْ فَعْل و حَرْفِ زَائِدِه اَسْت كِه دَر مَقَابِلِه اِي حُرُوفِ بُوَد چوں اَكْثَرُه
بِرِ و زَنْ اَفْعَل - و بَدَانِكِه حَرْفِ اَصْلِي دَر ثَلَاثِي سَه اسْت - فَا و عَيْنِ و يَكِ لَامِ چوں ضَرْبٌ
بِرِ و زَنْ فَعْل - و حَرْفِ اَصْلِي دَر رِبَاعِي چہا رَا اسْت ، فَا و عَيْنِ دُو لَامِ چوں دَحْوِبَةٌ بِرِ و زَنْ
فَعْل - و حَرْفِ اَصْلِي دَر خَمَاسِي پَنج اسْت - فَا و عَيْنِ و سَه لَامِ چوں جَحْمُوشٌ بِرِ و زَنْ
فَعْل - بَدَانِكِه ثَلَاثِي بِرِ و قِسْمِ اسْت ثَلَاثِي مَجْرُودِ ثَلَاثِي مَزِيْدِيَه - ثَلَاثِي مَجْرُودِ اَسْت كِه

س پیرزن باشد دیگر هم زن که دارد خوئے بدی: ماده اشتر که دارد شیر چهارم اژدها ۱۲ -

له اَكْمَرُ رَجُلًا رَجُلًا بزرگی داد یک مرد مرده را ۱۲۲ **ع** خَتَدَ رَيْسٌ شَرَابٌ كَذَمٌ ۱۲ منتخب بنده عَطَلَيْسٌ بروزن
 ذَبْحَيْلٌ دختر نازک ز کذا فی الصراح ۱۲۳ **ع** بدانکه علامت اسم آنست که الف و لام یا حرف جر در او باشد - چون

یا تثنی در آخرش باشد چون رَسِيدٌ یا مستند الیه باشد چون رَسِيدٌ قَائِمٌ یا مضاعف باشد چون عُلَّكَ رَسِيدٌ یا مصغر باشد چون قُرْنِشٌ یا منسوب باشد چون بَعْدَ اِدْحَى یا متنی باشد چون رَجُلَانِ یا مجرور باشد چون رِجَالٌ یا موصوف باشد چون جَاءَ رَجُلٌ عَالِمٌ یا تانے متحرک بدیهی باشد چون ضَارِبٌ تَمَّ ۱۲ - نحو میر بر ۱۵ که شاعر گفته - صحیح است و مثال است و مضاعف و لقیف و ناقص و هموز و اجوف ۱۲ که شاعر گفته - حرف علت نام گردند و ا و الف و یانے راء هر کرا در و رسد لاجار گوید دانے راء هموز در

بر حرف صلی او چیزے زیادہ بود چون ضَرَبَ بروزن فَعَلَ و ثلاثی مزید فیہ آنست کہ از حرف صلی او چیزے زیادہ بود چون اَكْمَرُ بروزن اَفْعَلَ - و رباعی نیز بر دو قسم است رباعی مجرد و رباعی مزید فیہ - رباعی مجرد آنست کہ بر چهار حرف صلی او چیزے زیادہ نبود - چون دَخَرَ ج بروزن فَعَّلَ و رباعی مزید فیہ آنست کہ از چهار حرف صلی او چیزے زیادہ بود چون تَدَخَّرَ ج بروزن تَفَعَّلَ - و خماسی نیز بر دو قسم است خماسی مجرد و خماسی مزید فیہ خماسی مجرد آنست کہ بر پنج حرف صلی او چیزے زیادہ نبود چون بَحَّرَ ش بروزن فَعَّلِكَ و خماسی مزید فیہ آنست کہ از پنج حرف صلی او چیزے زیادہ بود چون خَتَدَ رَيْسٌ بروزن فَعَّلَيْكَ - بدانکہ جمله اقسام اسم فعل از هفت قسم بیرون نیست - صحیح است یا مہموز یا مضاعف یا مثال یا اجوف یا ناقص یا لقیف - صحیح آنست کہ در مقابلہ فاء و عین و لام کلمہ اسم یا فعل حرف علت و ہمزه و تضعیف نبود چون ضَرَبَ و ضَرَبَ بروزن فَعَلَ و فَعَلَ - و حرف علت سے اندوا و و الف و یا چون جمع کنی وائی شود - مہموز آنست کہ یک حرف صلی او ہمزه بود و مہموز بر قسم است مہموز الفاء و مہموز العین و مہموز اللام - مہموز الفاء آنست کہ در مقابلہ فاء کلمہ اسم یا فعل ہمزه بود چون اَمْرٌ و اَمْرٌ بروزن فَعَلَ و فَعَلَ و مہموز العین آنست کہ در مقابلہ عین کلمہ اسم یا فعل ہمزه بود چون سَأَلَ و سَأَلَ - بروزن فَعَلَ و فَعَلَ - و مہموز اللام آنست کہ در مقابلہ لام اسم یا فعل ہمزه بود چون قَرَعٌ و قَرَعٌ بروزن فَعَلَ و فَعَلَ - و مضاعف آنست کہ دو حرف صلی او از یک جنس باشند و مضاعف بر دو قسم است، مضاعف ثلاثی و مضاعف رباعی، مضاعف ثلاثی آنست کہ در مقابلہ عین و لام کلمہ اسم یا فعل دو حرف از یک جنس باشند چون مَدَّ و مَدَّ کہ در اصل مَدَّ و مَدَّ و مَدَّ بروزن فَعَّلَ و فَعَّلَ - و مضاعف رباعی آنست کہ در مقابلہ فاء و لام اولی و

ثانیہ ہمزه داده شدہ را گویند و در مقابلہ عین و لام او ہمزه بود ۱۲ منہ لغات - آمن - فرمود - سَأَلَ - پرسید - قَرَعٌ - خواند کہ مَدَّ - کشیدن - مَدَّ - کشید - كَرَزَانِدِن - كَرَزَانِدِن - كَرَزَانِدِن - جنابانید ۱۲ -

۱۰
وَصَلُّ بِسُتْنِ
وَصَلُّ بِسُتْنِ
۱۱
قَوْلٌ كَقَوْلِ
قَالَ كَقَوْلِ
بَيْعٌ تَزِيدُ
فَرَوْحَتْنِ
بَاعٌ خَسِيدٌ
يَا فَرَوْحَتْنِ ۱۲
۱۳
عَزَّوْ قَصْدٌ
كَرْدَنِ وَجَنگِ
كَرْدَنِ -
عَزَّاجَنگِ كَرْدِ
رَفِيٌّ تَزِيدَانَعَتْنِ
رَفِيٌّ تَزِيدَانَعَتْنِ
۱۴
وَقِيٌّ
نَهْدِاشْتَنْ
وَقِيٌّ
نَهْدِاشْتَنْ
۱۲ - ۱۲
۱۵
طِيٌّ
نُورِ دِيدَنْ
كَلُوبِيٌّ
نُورِ دِيدِ
تَحِيٌّ
زنده كَرْدَنْ
حَيِّيٌّ
زنده كَرْدِ ۱۲

عین دلا آسانی اسم یا فعل در حرف از یک جنس باشند چون ذَلَّزَلٌ وَزَلَّزَلٌ أَلَا بَرَزَنْ فَعَلَّكَ وَ
فَعَلَّكَ لَا. و مثال آنست که در مقابلۀ فاء کلمه اسم یا فعل حرف علت بود چون وَصَلُّ وَصَلُّكَ
بَرَزَنْ فَعَلُّ وَفَعَلَّ. و اجوف آنست که در مقابلۀ عین کلمه اسم یا فعل حرف علت
بود چون قَوْلٌ وَقَالَ وَبَيْعٌ وَبَاعٌ بَرَزَنْ فَعَلُّ وَفَعَلَّ. و ناقص آنست که در
مقابلۀ لام کلمه اسم یا فعل حرف علت بود چون عَزَّوْ وَعَزَّوْ دَرَفِيٌّ وَدَرَفِيٌّ بَرَزَنْ
فَعَلُّ وَفَعَلَّ. و لفیف بر دو قسم است. لفیف مفروق و لفیف مقرون. لفیف
مفروق آنست که در مقابلۀ فاء دلام کلمه اسم یا فعل حرف علت بود چون وَقِيٌّ وَ
وَقِيٌّ بَرَزَنْ فَعَلُّ وَفَعَلَّ. لفیف مقرون آنست که در مقابلۀ عین لام کلمه اسم
یا فعل حرف علت بود چون طَحِيٌّ وَطَحِيٌّ وَحَيِّيٌّ بَرَزَنْ فَعَلُّ وَفَعَلَّ یا
فَعَلَّ. بدانکه اسم بر دو قسم است اسم جادو و اسم مصدر. اسم جادو آنست که از روی
چیزے اشتقاق کرده نشود و در آخر معنی فارسی اودال دنون یا تاو دنون باشد
چون رَجُلٌ وَوَرَسٌ. مصدر آنست که از روی چیزے اشتقاق کرده نشود و در
آخر معنی فارسی اودال دنون یا تاو دنون باشد چون اَلصَّرْبُ بَرَزَنْ -
وَ الْقَتْلُ كَشْتَنْ.

تعلیلات

قَالَ وَبَاعٌ در اصل قَوْلٌ وَبَيْعٌ بود بر وزن فَعَلَّ و اَوَدِیا متحرک ماقبل
آن مفتوح. آن و اَوَدِیا را بافت بدل کردند قَالَ وَبَاعٌ شد. ۱۲
عَزَّوْ دَرَفِيٌّ وَطَحِيٌّ و وقی در اصل عَزَّوْ دَرَفِيٌّ وَطَحِيٌّ و وقی بود بر وزن فَعَلَّ و اَوَدِیا
متحرک ماقبل آن مفتوح. و اَوَدِیا را بافت بدل کردند عَزَّوْ دَرَفِيٌّ وَطَحِيٌّ و وقی
شد ۱۲ طَحِيٌّ در اصل طَحِيٌّ بود بر وزن فَعَلُّ و اَوَدِیا بهم آمدند اول ازیشال ساکن بود
و اَوَدِیا بدل کردند بعدۀ یارا در یاء ادغام کردند لاتحاد الجینسین طَحِيٌّ شد ۱۲ منته
اللهم اغفر لکاتبه و لمن سبقه فیہ.

بدانکه فعل لحدث است اورا محدثے باید۔ محدث اوفاعل اوست۔
 و فاعل فعل واحد بود و تشنیہ بود جمع بود۔ و ہر یک ازیں متکلم بود۔ و مخاطب
 بود۔ و غائب بود۔ و ہر یک ازیں سہ مذکر بود۔ و مؤنث بود۔ و احدیکے
 تشنیہ دو جمع زیادہ ازدو۔ و متکلم سخن گویندہ را گویند۔ مخاطب آنکہ بارے
 سخن کنند۔ غائب آنکہ از دے سخن کنند۔ مذکر مرد۔ مؤنث زن۔ ماضی بر
 دو قسم است۔ ماضی معلوم و ماضی مجہول۔ ماضی معلوم را چہار دہ صیغہ
 است۔ شش ازاں غائب را و شش ازاں مخاطب را بود و دو ازاں
 حکایت نفس متکلم را بود۔ آں شش کہ غائب را بود۔ سہ ازاں مذکر را بود۔
 و سہ ازاں مؤنث را بود۔ و آں شش کہ مخاطب را بود۔ سہ ازاں مذکر را
 بود و سہ ازاں مؤنث را بود و آں دو کہ متکلم را بود۔ یکے ازاں واحد متکلم را
 بود۔ خواہ مذکر بود آں متکلم خواہ مؤنث و دوم متکلم مع الغیر را بود۔ خواہ
 تشنیہ بود آں متکلم خواہ جمع۔ خواہ مذکر بود۔ خواہ مؤنث۔ اکنون معانی و اوزہ
 اقسام بزبان پارسی بیان میکنیم۔ بِعَوْنِ اللّٰهِ تَعَالٰی وَتَوْفِیْقِهِ ،
 رَبِّ یَسِّرْ وَاکْفِیْہِمْ وَتَمِّمْ بِالْخَیْرِ۔

لغات ۱ فعل: کار، حدث: کار، لوی: محدث: کار، نو، کندہ: را، گویند۔ فاعل: کار، کندہ ۱۲
 ۲ ماضی مجہول را نیز چہار دہ صیغہ است۔ مضارع۔ جمع۔ نفی۔ امر و ہی بریں قیاس است ۱۳
 ۳ سہ ازاں مذکر را بود۔ صیغہ اول واحد مذکر غائب بود۔ دوم تشنیہ مذکر غائب را بود سوم جمع مذکر
 غائب را بود۔ صیغہ مذکر مخاطب بر قیاس مذکر غائب است ۱۲ کہ دسہ ازاں مؤنث غائبہ را بود
 صیغہ اول احدہ مؤنث غائبہ را بود۔ دوم تشنیہ مؤنث غائبہ را بود سوم جمع مؤنث غائبہ را بود و شش صیغہ
 مخاطب بر قیاس شش صیغہ غائب است چنانچہ در جدول صفحہ آئندہ مرقوم است ۱۲ از عفی عنہ۔

له صَوَّبَ را از ضرباً بنا کردند حرف اول مفتوح بود ثانی را نیز فتح دادند و لام کلمه ایی بر فتح کردند و ثنویین ممکن را حذف کردند لانه امازة الیم
والفعل للایقبل امازة الیم الاثونین الیم ضرب شد اله ماضی بعینه (۸) مضارع آمده چنانچه شاعر گفته آمد ماضی

بعینه مضارع چند
جا چ عطف ماضی
بر مضارع در مقام
ابتداء بعد
موصول ونداء
لفظ حیث کما
در جزاء شرط و عطف
و سرد و باشد در مقام
بعد جمله کوسه
توسیه متصل است
در جوابات قسم یا
حرف نفی ازاله لانه
در صفت زام هم مکو
و غیر از بیشتر
یا دیگر این جمله است
طالب راه هدایت
له بلائک صوَّبنا
در اصل صوَّب بود
چون تثنیه رسید
با سیب است گفت
صوَّبت زائد بر یک
را حذف کردند و
عوض از حذف و
الف آوردند صوَّبنا
شد بعد از ان هم را
آورده ما قبل میم را
مضموم کردند صوَّبنا
شد از شرح صرت
بهائی که بلائک
صوَّبیم در اصل
صوَّبت بوده است
چون جمع رسید

* ترجمه صرف کبیر فعل ماضی معلوم *

صرف کبیر فعل ماضی معلوم	ترجمه	در زمانه گذشته	صیغه واحد مذکر غائب	کفایت
ضَرَبْتُ	زد آن یک مرد		صیغه واحد مذکر غائب	
ضَرَبْتَا	زد آن دو مردان		صیغه تثنیه مذکر غائبین	
ضَرَبُوا	زدند آن همه مردان		صیغه جمع مذکر غائبین	
ضَرَبْتُ	زد آن یک زن		صیغه واحد مؤنث غائبه	
ضَرَبْتَا	زدند آن دو زنان		صیغه تثنیه مؤنث غائبین	
ضَرَبْنَ	زدند آن همه زنان		صیغه جمع مؤنث غائبات	
ضَرَبْتُ	زدی تو یک مرد		صیغه واحد مذکر مخاطب	
ضَرَبْتُمَا	زدید شما دو مردان		صیغه تثنیه مذکر مخاطبین	
ضَرَبْتُمْ	زدید شما همه مردان		صیغه جمع مذکر مخاطبین	
ضَرَبْتُ	زدی تو یک زن		صیغه واحد مؤنث مخاطبه	
ضَرَبْتُمَا	زدید شما دو زنان		صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین	
ضَرَبْتُنَّ	زدید شما همه زنان		صیغه جمع مؤنث مخاطبات	
ضَرَبْتُ	زد من یک دریا یک زن		صیغه واحد متکلم	
ضَرَبْنَا	زدیم ما دو مردان یا دو زنان یا همه مردان یا همه زنان		صیغه جمع متکلم و تثنیه متکلم یا صیغه جمع متکلم مع الخیر	

سه بار یا بیشتر سیب است گفت صوَّبت زائد بر یک (را حذف کردند و عوض از حذف و آوردند که علامت جمع است بود از ان هم ادرا آوردند و ما قبل میم را مضموم کردند صوَّبنا شد و چون میم و اذ هر دو علامت جمع بودند میم مضموم حاصل بود انقباضاً و نموده و در حذف کرده صوَّبتم گفته اند از شرح بهائی -

بدانکه : ماضی مجهول را نیز چهارده صیغه است بر قیاس ماضی معلوم :-

* صرف کبیر فعل ماضی مجهول *

فعل ماضی مجهول	در زمانه گذشته	صیغه واحد مذکر غائب	فعل ماضی مجهول
ضُرِبْتُ	زده شده آن یک مرد	صیغه واحد مذکر غائب	فعل ماضی مجهول
ضُرِبَا	زده شدند آن دو مرد	صیغه تثنیه مذکر غائبین	"
ضُرِبُوا	زده شدند آن همه مردان	صیغه جمع مذکر غائبین	"
ضُرِيتُ	زده شد آن یک زن	صیغه واحد مؤنث غائبه	"
ضُرِبْتَا	زده شدند آن دو زن	صیغه تثنیه مؤنث غائبتین	"
ضُرِبْنَ	زده شدند آن همه زنان	صیغه جمع مؤنث غائبات	"
ضُرِيتُ	زده شدی تو یک مرد	صیغه واحد مذکر مخاطب	"
ضُرِيتُمَا	زده شدید شما دو مرد	صیغه تثنیه مذکر مخاطبین	"
ضُرِيتُمْ	زده شدید شما همه مردان	صیغه جمع مذکر مخاطبین	"
ضُرِيتُ	زده شدی تو یک زن	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	"
ضُرِيتُمَا	زده شدید شما دو زن	صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین	"
ضُرِيتُنَّ	زده شدید شما همه زنان	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	"
ضُرِيتُ	زده شد من یک مرد یا یک زن	صیغه واحد متکلم	"
ضُرِيتُنَا	زده شدیم ما دو مرد یا دو زن یا همه مردان یا همه زنان	صیغه جمع متکلم	"

له ضُرِبْتُ الخ
 از ضُرِبْتُ الخ
 بنا کردند حرف
 اول را ضم دادند
 ثانی را کسره
 ضُرِبْتُ الخ شد
 عمده الجواب فی
 اینجه الابواب
 ۱۲ - ۱۲ - ۱۲

بدانکه : مضارع را نیز چهارده صیغه است برقیاس ماضی معلوم :

* صرف کبیر فعل مضارع معلوم *

فعل مضارع معلوم	* صرف کبیر فعل مضارع معلوم *		
يَضْرِبُ	صیغه واحد مذکر غائب	دردن حال یا استقبال	میزند یا خواهد زد آن یک مرد
يَضْرِبَانِ	صیغه تشبیه مذکر غائبین	"	میزند یا خواهند زد آن دو مردان
يَضْرِبُونَ	صیغه جمع مذکر غائبین	"	میزند یا خواهند زد آن همه مردان
تَضْرِبُ	صیغه واحد مؤنث غائبه	"	میزند یا خواهد زد آن یک زن
تَضْرِبَانِ	صیغه تشبیه مؤنث غائبین	"	میزند یا خواهند زد آن دو زن
تَضْرِبْنَ	صیغه جمع مؤنث غائبات	"	میزند یا خواهند زد آن همه زنان
تَضْرِبُ	صیغه واحد مذکر مخاطب	"	میزنی یا خواهی زد تو یک مرد
تَضْرِبَانِ	صیغه تشبیه مذکر مخاطبین	"	میزنید یا خواهید زد شما دو مردان
تَضْرِبُونَ	صیغه جمع مذکر مخاطبین	"	میزنید یا خواهید زد شما همه مردان
تَضْرِبِينَ	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	"	میزنی یا خواهی زد تو یک زن
تَضْرِبَانِ	صیغه تشبیه مؤنث مخاطبین	"	میزنید یا خواهید زد شما دو زن
تَضْرِبْنَ	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	"	میزنید یا خواهید زد شما همه زنان
أَضْرِبُ	صیغه واحد متکلم	"	میزنم یا خواهم زن یک یا یک زن
نَضْرِبُ	صیغه جمع متکلم	"	میزنیم یا خواهیم زن همه مردان یا دو زن یا همه زنان

له يَضْرِبُ
تَضْرِبُ أَضْرِبُ
تَضْرِبُ را از
ضَرْبٍ بنا کردند
یک حرف مفتوح
را از حرف اتین
بسکن فاعله
در او ش در آورده
فتح عین کلمه را به
کسره بدل کردند
بعده لام کلمه
را ضم اعرابی
دادند يَضْرِبُ
الخ شد ۱۲
کتاب عمده الجواب
فی انبیه الابواب
انبیه الفاظ دیگر
در کتاب عمده
الجواب موجود
است در آنجا
باید دید ۱۲

بدانکه مضارع مجهول را نیز چهارده صیغه است بر قیاس ماضی معلوم :-

* صرف بکیر فعل مضارع مجهول *

فعل مضارع مجهول	صیغه واحد مذکر غائب	در زبان حال یا استقبال	فعل مضارع مجهول
يُضْرَبُ	صیغه واحد مذکر غائب	یا استقبال	زده شود یا زده خواهد شد آن یک مرد
يُضْرَبَانِ	صیغه تشبیه مذکر غائبین	"	زده شوند یا زده خواهند شد آن دو مردان
يُضْرَبُونَ	صیغه جمع مذکر غائبین	"	زده شوند یا زده خواهند شد آن همه مردان
تُضْرَبُ	صیغه واحد مؤنث غائبه	"	زده شود یا زده خواهد شد آن یک زن
تُضْرَبَانِ	صیغه تشبیه مؤنث غائبتین	"	زده شوند یا زده خواهند شد آن دو زنان
يُضْرَبْنَ	صیغه جمع مؤنث غائبات	"	زده شوند یا زده خواهند شد آن همه زنان
تُضْرَبُ	صیغه واحد مذکر مخاطب	"	زده شوی یا زده خواهی شد تو یک مرد
تُضْرَبَانِ	صیغه تشبیه مذکر مخاطبین	"	زده شوید یا زده خواهید شد شما دو مردان
تُضْرَبُونَ	صیغه جمع مذکر مخاطبین	"	زده شوید یا زده خواهید شد شما همه مردان
تُضْرَبِينَ	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	"	زده شوی یا زده خواهی شد تو یک زن
تُضْرَبَانِ	صیغه تشبیه مؤنث مخاطبتین	"	زده شوید یا زده خواهید شد شما دو زنان
تُضْرَبْنَ	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	"	زده شوید یا زده خواهید شد شما همه زنان
يُضْرَبُ	صیغه واحد متکلم	"	زده شوم یا زده خواهم شد من یک مرد یا یک زن
يُضْرَبُ	صیغه جمع متکلم	"	زده شویم یا زده خواهیم شد ما دو مردان یا دو زنان یا همه مردان یا همه زنان

له يُضْرَبُ
الخ را از يُضْرَبُ
بنابر حذف
اول را ضم
دادند ما قبل
آخر را فتح
يُضْرَبُ شد
کتاب عمده
الجواب ۱۲ -
سؤال - حرف
اول مضموم
دوین کلمه
را مفتوح
چرا کردند -
جواب - تا فرق
شود در میان
معلوم و مجهول ۱۲
شرح -

لہ ضارب را از یقرب بنا کردن یا حرف مضارع را حذف کردند فاعله را فتح دادند بعد میان فاعلین کلمه الف زانده در آوردند بعد

توین کن در آخرش
لا حق نمودند بر لے
فروق میان اسم مفعول
ضارب شد اعمده
الجواب فی ابیہ
الابواب ۱۲ بدانکہ
جمع فاعل بر وزن
ذیل مے آید۔
شرب جمع شارب
بذل جمع بازل
بسل جمع باسل
طلب جمع طاب
سخره جمع ساجر
سخره جمع ساجر
قضاة جمع قاض
هلک جمع هالک
طهار جمع طاهر
بذل جمع باذل
حطان جمع حاطط
صحن جمع صحن
شباب جمع شاب
جان جمع جان
کتابه جمع کتاب
نہایت جمع ناهب
شہود جمع شاهد
قصاب جمع ضاب
جہال جمع جاهل
نوارس جمع قارن
اؤدیہ جمع وادی
قوارب جمع قارب
اباطیل جمع
باطل
ہذا جمع شاد

اسم فاعل مذکر				صرف کبیر اسم فاعل	اسم فاعل مؤنث	○ ○ ○ ○
ضارب	یک مرد زنده	صیغہ احد مذکر اسم فاعل	ضارب	یک زن زنده	صیغہ احد مؤنث اسم فاعل	
ضاربان	دو مردان زنده	صیغہ تشبہ مذکر اسم فاعل	ضاربان	دو زنان زنده	صیغہ تشبہ مؤنث اسم فاعل	
ضاربون	بہتران زنده	صیغہ جمع مذکر اسم فاعل	ضاریات	بہتران زنده	صیغہ جمع مؤنث اسم فاعل	
ضاربة	بہتران زنده	صیغہ جمع مذکر اسم فاعل	ضارب	بہتران زنده	صیغہ جمع کسرت مؤنث اسم فاعل	
ضارب	"	"	ضرب	"	"	
ضرب	"	"	ضویربہ	یک زن اندک زنده	صیغہ احد مؤنث مصغر اسم فاعل	
ضرب	"	"	"	"	"	
ضرباء	"	"	"	"	"	
ضربان	"	"	"	"	"	
ضرب	"	"	"	"	"	
ضروب	"	"	"	"	"	
ضویرب	یک مرد اندک زنده	صیغہ احد مذکر مصغر اسم فاعل	بدانکہ اسم فاعل بجائے آید برائے محکم و فاعل و غائب چنانکہ گوئی۔ انا ضارب من مرد زنده ام تو مرد زنده او مرد زنده است انا ضارب انت ضارب هو ضارب			

عنه بدانکہ اسم فاعل از ثلاثی مجرد بردن فاعل مے آید۔ غالباً چون طاب طابان طابون
 طابہ طابان طابت و گاہے بردن فاعل مے آید چون شریف و گاہے بردن
 فعل مے آید چون حسن و گاہے بردن فعال و فعل و فعل و فعال ہم آید چون
 جبان و خشن و صعب و ذکول و شجاع و بردن فعلان نیز آید چون رحمان و هر چه بریں
 وزن آمده است آل راضفت مشبہ خوانند ۱۲ صرف میر و گاہے در اسم فاعل زمانہ حال یا استقبال نیز
 موجود است ہلذانی تحفۃ الطالبار ۱۲۔

* صرف کیر اسم مفعول * *

صیغہ واحد مذکر اسم مفعول	دوزنا زمان یا استقبال	یک مرد زده شد	مَضْرُوبٌ ۱۱
صیغہ تشبیه مذکر اسم مفعول	"	دو مردان زده شدگان	مَضْرُوبَانِ ۱۲
صیغہ جمع مذکر اسم مفعول	"	ہمہ مردان زده شدگان	مَضْرُوبُونَ ۱۳
صیغہ واحد مؤنث اسم مفعول	"	یک زن زده شدہ	مَضْرُوبَةٌ ۱۴
صیغہ تشبیه مؤنث اسم مفعول	"	دو زنان زده شدگان	مَضْرُوبَتَانِ ۱۵
صیغہ جمع مؤنث اسم مفعول	"	ہمہ زنان زده شدگان	مَضْرُوبَاتٌ ۱۶
صیغہ جمع مؤنث کسر اسم مفعول	"	ہمہ زنان زده شدگان	مَضَارِيبُ ۱۷
صیغہ واحد مذکر مصغر اسم مفعول	"	یک مرد اندک زده شدہ	وَمَضَارِيبٌ ۱۸
صیغہ واحد مؤنث مصغر اسم مفعول	"	یک زن اندک زده شدہ	وَمَضَارِيبَةٌ ۱۹

عہ
 مَضَارِيبٌ
 جمع مَضْرُوبٍ
 وَمَضَارِيبَةٌ
 وَمَضَارِيبٌ
 ایضاً - ۱۱
 مَفَاعِلُ جَمْعِ
 مَفْعُولٍ و
 مَفْعَلَةٌ و
 مَفْعُولٌ و
 مَفْعَلَةٌ ایضاً
 مَفَاعِلُ جَمْعِ
 مَفْعُولٍ ۱۲

لہ بدانکہ اسم مفعول کلمے سے معنی آید جائے تکلم و مخاطب فاعل بنا چاہے گوئی اَنَا مَضْرُوبٌ وَاَنْتَ
 مَضْرُوبٌ وَاَنْتَ مَضْرُوبٌ ۱۲ لہ بدانکہ اسم مفعول از تلافی مجرد بردن مَفْعُولِ سے آید غالباً چوں
 مَضْرُوبٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ وَاَنْتَ مَفْعُولٌ
 کلمے حرف مضارع و نفع ماقبل آخر تثنیہ در آخر او مثل مَلَكٌ وَاَنْتَ مَلَكٌ وَاَنْتَ مَلَكٌ وَاَنْتَ مَلَكٌ
 صیغہ سے آید ۱۳ از ان مذکر و الود مساز ان مؤنث را الود ۱۲ صرف بہائی قریبہ ۱۴ لہ مَضْرُوبٌ
 راز لُضْمِ بِنَاکِ دَنْدِ یَا حَرْفِ مَضَارِعِ وَاَحَدٌ کَرْدِ بِنَاکِشِ مِمَّ مَفْعُولِ وَاَحَدٌ کَرْدِ وَاَحَدٌ کَرْدِ وَاَحَدٌ کَرْدِ
 برائے وزن مَفْعُولٌ وَاَحَدٌ کَرْدِ تثنیہ تمکن و علامت اہمیت در آخرش لائن نمودند مَضْرُوبٌ شد ۱۲ عمدۃ الجواب فی
 اثبتۃ الاولیاء ۱۲ عہ بدانکہ اسم مفعول از مضارع مجہول میگردند ۱۳ -

لہ لہ رضی اللہ عنہم را از کُضِبُ اللہ بنا کردند چون لہ جازمہ مجدید راوش در آورند آخرش را جزم کرد علامت جزمی بسقوط حرکات

شده در پنج صیغہ
 وسقوط نون اعرابی
 شده در هفت
 صیغہ و پنج نشانه
 دو صیغہ زبر یا پنجم
 مبنی اند و المبنی
 مالا یتغیرا اخذ
 بدخول العوامل
 المختلفۃ علیہا
 و بعضی مثبت را
 یعنی منفی کرده اند
 کہ کُضِبُ اللہ
 شد ۱۲ کتاب عمدہ
 الجواب . بدانکہ
 فعل مضارع معرب
 است مگر دو صیغہ
 یعنی جمع مؤنث
 غائبات و جمع
 مؤنث مخاطبات
 کہ این ہر دو مبنی اند
 بیت
 مبنی آن باشد کہ
 ماند برقرار و
 معرب آن باشد
 کہ گردد یا بار بارہ
 حروف جازمہ اند
 پنج صیغہ حرکت
 آخر از حذف کنند
 و از هفت صیغہ
 نون اعرابی را
 حذف کنند ۱۲
 بدانکہ حروف
 جوازم پنج اند

بدانکہ فعل جمد را نیز چہارہ صیغہ است بر قیاس ماضی معلوم و مجهول :-

فعل جمد معلوم * صرف کبیر فعل جمد معلوم *

فعل جمد معلوم	در زمانہ گذشتہ	صیغہ واحد مذکر غائب	فعل جمد معلوم
کُضِبُ	نزد آں یک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب	کُضِبُ
کُضِبَا	نزد آں دو مردان	صیغہ تشنیہ مذکر غائبین	کُضِبَا
کُضِبُوا	نزدند آں ہمہ مردان	صیغہ جمع مذکر غائبین	کُضِبُوا
کُضِبَتْ	نزد آں یک زن	صیغہ واحد مؤنث غائبہ	کُضِبَتْ
کُضِبَتَا	نزدند آں دو زنان	صیغہ تشنیہ مؤنث غائبتین	کُضِبَتَا
کُضِبْنَ	نزدند آں ہمہ زنان	صیغہ جمع مؤنث غائبات	کُضِبْنَ
کُضِبْتُ	نزدی تو یک مرد	صیغہ واحد مذکر مخاطب	کُضِبْتُ
کُضِبْتَا	نزدید شما دو مردان	صیغہ تشنیہ مذکر مخاطبین	کُضِبْتَا
کُضِبْتُمَا	نزدید شما ہمہ مردان	صیغہ جمع مذکر مخاطبین	کُضِبْتُمَا
کُضِبْتِ	نزدی تو یک زن	صیغہ واحد مؤنث مخاطبہ	کُضِبْتِ
کُضِبْتَا	نزدید شما دو زنان	صیغہ تشنیہ مؤنث مخاطبتین	کُضِبْتَا
کُضِبْتُنَّ	نزدید شما ہمہ زنان	صیغہ جمع مؤنث مخاطبات	کُضِبْتُنَّ
کُضِبْتُ	نزد من یک مرد یا یک زن	صیغہ واحد متکلم	کُضِبْتُ
کُضِبْتُ	نزدیکم باد و مردان یا دو زنان یا ہمہ مردان یا ہمہ زنان	صیغہ جمع متکلم	کُضِبْتُ

بیت سے ان و کلمہ کلاماً و کلاماً امر و کلاماً نہی نیز پنج حرف ای جازم فعل اند ہر یک بے دغا ۱۴

بدانکه فعل جحد مجهول را نیز چهارده صیغه است بر قیاس ماضی معلوم و مجهول :-

* صرف کبیر فعل جحد مجهول *		فعل جحد مجهول	
فعل جحد مجهول	صیغه واحد مذکر غائب	در زمانه گذشته	زده نشد آن یک مرد كَمْ يُضْرَبُ
»	صیغه تثنیه مذکر غائبین	»	زده نشد آن دو مرد كَمْ يُضْرَبَانِ
»	صیغه جمع مذکر غائبین	»	زده نشد آن همه مردان كَمْ يُضْرَبُونَ
»	صیغه واحد مؤنث غایبه	»	زده نشد آن یک زن كَمْ تُضْرَبُ
»	صیغه تثنیه مؤنث غابتین	»	زده نشد آن دو زنان كَمْ تُضْرَبَانِ
»	صیغه جمع مؤنث غایبات	»	زده نشد آن همه زنان كَمْ يُضْرَبْنَ
»	صیغه واحد مذکر مخاطب	»	زده نشدی تو یک مرد كَمْ تُضْرَبُ
»	صیغه تثنیه مذکر مخاطبین	»	زده نشدید شما دو مرد كَمْ تُضْرَبَانِ
»	صیغه جمع مذکر مخاطبین	»	زده نشدید شما همه مردان كَمْ تُضْرَبُونَ
»	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	»	زده نشدی تو یک زن كَمْ تُضْرَبِينَ
»	صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین	»	زده نشدید شما دو زنان كَمْ تُضْرَبَانِ
»	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	»	زده نشدید شما همه زنان كَمْ تُضْرَبْنَ
»	صیغه واحد متکلم	»	زده نشدم من یک مرد یا یک زن كَمْ أَضْرَبُ
»	صیغه جمع متکلم	»	زده نشدیم ما دو مرد یا دو زنان یا همه مردان یا همه زنان كَمْ نَضْرَبُ

بدانکه فعل نفی معلوم را نیز چهارده صیغه است برقیاس ماضی معلوم :-

* صرف کبیر فعل نفی معلوم *

فعل نفی معلوم

فعل نفی معلوم	صیغه واحد مذکر غائب	در زمان حال یا استقبال	نمیزند یا نخواهند زدن یک مرد	لَا يَضْرِبُ
"	صیغه تشبیه مذکر غائبین	"	نمیزند یا نخواهند زدن مردان	لَا يَضْرِبُونَ
"	صیغه جمع مذکر غائبین	"	نمیزند یا نخواهند زدن همه مردان	لَا يَضْرِبُونَ
"	صیغه واحد مؤنث غائبه	"	نمیزند یا نخواهند زدن یک زن	لَا تَضْرِبُ
"	صیغه تشبیه مؤنث غائبتین	"	نمیزند یا نخواهند زدن دوزنان	لَا تَضْرِبْنَ
"	صیغه جمع مؤنث غائبات	"	نمیزند یا نخواهند زدن همه زنان	لَا تَضْرِبْنَ
"	صیغه واحد مذکر مخاطب	"	نمیزنی یا نخواهی زد تو یک مرد	لَا تَضْرِبْ
"	صیغه تشبیه مذکر مخاطبین	"	نمیزند یا نخواهید زد شما مردان	لَا تَضْرِبُوا
"	صیغه جمع مذکر مخاطبین	"	نمیزند یا نخواهید زد شما همه مردان	لَا تَضْرِبُوا
"	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	"	نمیزنی یا نخواهی زد تو یک زن	لَا تَضْرِبِي
"	صیغه تشبیه مؤنث مخاطبتین	"	نمیزند یا نخواهید زد شما دوزنان	لَا تَضْرِبْنَ
"	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	"	نمیزند یا نخواهید زد شما همه زنان	لَا تَضْرِبْنَ
"	صیغه واحد متکلم	"	نمیزتم یا نخواهم زد من یک مرد یا یک زن	لَا أَضْرِبُ
"	صیغه جمع متکلم	"	نمیزتم یا نخواهیم زد ما مردان یا مردان و زنان یا همه مردان یا همه زنان	لَا نَضْرِبُ

لَا يَضْرِبُ
 را از يَضْرِبُ
 انچه بنا کردند
 چون لاتے نفی
 در او نش در آوردند
 پس معنی مثبت
 را منفی گردانید
 و آخرش را فتح
 نکردند زیرا که
 لازاقیه را در لفظ
 دخل نیست ۱۲

بدانکه فعل نفی مجهول را نیز چهارده صیغه است بر قیاس ماضی معلوم :-

* صرف کبیر فعل نفی مجهول *

فعل نفی مجهول	فعل نفی مجهول	در زمان حال یا استقبال	صیغه واحد مذکر غائب
لَا يُضَرِّبُ	زده نمیشود یا زده نخواهد شد آن یک مرد	»	صیغه واحد مذکر غائب
لَا يُضَرِّبَانِ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن دو مرد	»	صیغه تثنیه مذکر غائبین
لَا يُضَرِّبُونَ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن همه مردان	»	صیغه جمع مذکر غائبین
لَا تُضَرَّبُ	زده نمیشود یا زده نخواهد شد آن یک زن	»	صیغه واحد مؤنث غایبه
لَا تُضَرَّبَانِ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن دو زن	»	صیغه تثنیه مؤنث غائبتین
لَا تُضَرَّبْنَ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن همه زنان	»	صیغه جمع مؤنث غائبات
لَا تُضَرَّبُ	زده نمیشود یا زده نخواهد شد آن یک مرد	»	صیغه واحد مذکر مخاطب
لَا تُضَرَّبَانِ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن دو مرد	»	صیغه تثنیه مذکر مخاطبین
لَا تُضَرَّبُونَ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن همه مردان	»	صیغه جمع مذکر مخاطبین
لَا تُضَرَّبِينَ	زده نمیشود یا زده نخواهد شد آن یک زن	»	صیغه واحد مؤنث مخاطبه
لَا تُضَرَّبَانِ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن دو زن	»	صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین
لَا تُضَرَّبْنَ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن همه زنان	»	صیغه جمع مؤنث مخاطبات
لَا تُضَرَّبُ	زده نمیشود یا زده نخواهد شد آن یک مرد یا یک زن	»	صیغه واحد مکمل
لَا تُضَرَّبُونَ	زده نمیشوند یا زده نخواهند شد آن همه مردان یا همه زنان	»	صیغه جمع مکمل

ع
یعنی نفی فعل
مضارع مجهول ۱۳

له بدائكون مضارع راجع مستقبل گرداند میزان الصرف مطبع محبتی ملا، د معنی حال در مضارع نماند ۱۲ حاشیه تحت السطر و کن مضارع راجع مستقبل منفی گرداند ۱۲ فصول آیری و کاسه کن را محمول بر کلمه (۱۸) جازم سازند و حرف جازم قرار دهند کقول مصرع

بدانکه فعل نفی مؤکد معلوم را چهارده صیغه است بر قیاس ماضی معلوم :-

فعل نفی مؤکد معلوم   **صرف کبیر فعل نفی معلوم مؤکد بالن ناصبه**

فعل نفی مؤکد معلوم	صرف کبیر فعل نفی معلوم مؤکد بالن ناصبه	در زبان حال یا استقبال	صیغه واحد مذکر غائب	فعل نفی مؤکد معلوم
لَنْ يَضْرِبَ	هرگز نزد یا نخواهد زد آن یک مرد	یا استقبال	صیغه واحد مذکر غائب	لَنْ يَضْرِبَ
لَنْ يَضْرِبَا	هرگز نزد یا نخواهند زد آن دو مردان	"	صیغه تثنیه مذکر غائبین	لَنْ يَضْرِبَا
لَنْ يَضْرِبُوا	هرگز نزد یا نخواهند زد آن همه مردان	"	صیغه جمع مذکر غائبین	لَنْ يَضْرِبُوا
لَنْ تَضْرِبَ	هرگز نزد یا نخواهد زد آن یک زن	"	صیغه واحد مؤنث غائبه	لَنْ تَضْرِبَ
لَنْ تَضْرِبَا	هرگز نزد یا نخواهند زد آن دو زنان	"	صیغه تثنیه مؤنث غائبتین	لَنْ تَضْرِبَا
لَنْ يَضْرِبْنَ	هرگز نزد یا نخواهند زد آن همه زنان	"	صیغه جمع مؤنث غائبات	لَنْ يَضْرِبْنَ
لَنْ تَضْرِبَ	هرگز نزدی یا نخواهی زد تو یک مرد	"	صیغه واحد مذکر مخاطب	لَنْ تَضْرِبَ
لَنْ تَضْرِبَا	هرگز نزدی یا نخواهید زد شما دو مردان	"	صیغه تثنیه مذکر مخاطبین	لَنْ تَضْرِبَا
لَنْ تَضْرِبُوا	هرگز نزدی یا نخواهید زد شما همه مردان	"	صیغه جمع مذکر مخاطبین	لَنْ تَضْرِبُوا
لَنْ تَضْرِبِي	هرگز نزدی یا نخواهی زد تو یک زن	"	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	لَنْ تَضْرِبِي
لَنْ تَضْرِبَا	هرگز نزدی یا نخواهید زد شما دو زنان	"	صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین	لَنْ تَضْرِبَا
لَنْ تَضْرِبْنَ	هرگز نزدی یا نخواهید زد شما همه زنان	"	صیغه جمع مؤنث مخاطبتین	لَنْ تَضْرِبْنَ
لَنْ أَضْرِبَ	هرگز نمی‌زنم یا نخواهم زد من یک مرد یا یک زن	"	صیغه واحد متکلم	لَنْ أَضْرِبَ
لَنْ نَضْرِبَ	هرگز نمی‌زنیم یا نخواهیم زد ما دو مردان یا دو زنان یا همه مردان یا همه زنان	"	صیغه جمع متکلم	لَنْ نَضْرِبَ

فَلَنْ يَجْلِبُ الْعَجَبَيْنِ
بعد ك منظور اندر
الاصول ص ۱۲۴
له كَنْ يَضْرِبُ
الح راز از يَضْرِبُ
بناگردند چون كَنْ
ناصبه در اولش
در آوردند آخرش
را نصب کرده اند
نصبی ظهور فحاشات
شد در پنج صیغه
سقوط نون امری
شد در هفت صیغه
و پنج نشد در دو
صیغه زیرا نخچینی
است المبتدئ ما
لا تقید احضرا
بدخول العوامل
المختلفة عليه
لَنْ يَضْرِبَ الْح
شد ۱۲ کتاب عمده
الجواب ص ۳۵
لَنْ يَضْرِبَ هِرْز
نزد آن مردان
تبره تفسیر حسینی است
چنانچه در آیات
ذیل آمده كَنْ تَضْرِبُ
عَلَى طَعَامٍ وَ تَأْجِدُ
هِرْز مینویسند
بریک طعام
و كَنْ تَضْرِبُ عَنَّا
اینها در هرگز

خوشنود نمودند از تو بود ۱۲ منه ایضا چا حرف فعل مضارع را نصب دهند و حرف نواصب در یک بیت یک جا آمده اند
ان و کنی پس كَنْ اذ ان این چا حرف معتبره نصب قبل کند این جمله دائم اقتضا - ۱۲ منه

* صرف کبیر فعل نفی مجهول مؤکد بالئن ناصبه *			فعل نفی مؤکد مجهول
فعل نفی مجهول مؤکد	صیغه واحد مذکر غائب	در زمان حال یا استقبال	هرگز زده نشود یا زده نخواهد شد آن یک مرد کَنْ يُضْرَبُ
"	صیغه تثنیه مذکر غائبین	"	هرگز زده نشوند یا زده نخواهند شد آن دو مرد کَنْ يُضْرَبَا
"	صیغه جمع مذکر غائبین	"	هرگز زده نشوند یا زده نخواهند شد آن همه مردان کَنْ يُضْرَبُوا
"	صیغه واحد مؤنث غائبه	"	هرگز زده نشود یا زده نخواهد شد آن یک زن کَنْ تُضْرَبُ
"	صیغه تثنیه مؤنث غائبتین	"	هرگز زده نشوند یا زده نخواهند شد آن دو زن کَنْ تُضْرَبَا
"	صیغه جمع مؤنث غائبات	"	هرگز زده نشوند یا زده نخواهند شد آن همه زنان کَنْ تُضْرَبْنَ
"	صیغه واحد مذکر مخاطب	"	هرگز زده نشوی یا زده نخواهی شد تو یک مرد کَنْ تُضْرَبُ
"	صیغه تثنیه مذکر مخاطبین	"	هرگز زده نشوید یا زده نخواهید شد شما دو مرد کَنْ تُضْرَبَا
"	صیغه جمع مذکر مخاطبین	"	هرگز زده نشوید یا زده نخواهید شد شما همه مردان کَنْ تُضْرَبُوا
"	صیغه واحد مؤنث مخاطبه	"	هرگز زده نشوی یا زده نخواهی شد تو یک زن کَنْ تُضْرَبِي
"	صیغه تثنیه مؤنث مخاطبتین	"	هرگز زده نشوید یا زده نخواهید شد شما دو زن کَنْ تُضْرَبَا
"	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	"	هرگز زده نشوید یا زده نخواهید شد شما همه زنان کَنْ تُضْرَبْنَ
"	صیغه واحد متکلم	"	هرگز زده نشوم یا زده نخواهم شد من یک مرد یا یک زن کَنْ أُضْرَبُ
"	صیغه جمع متکلم	"	هرگز زده نشویم یا زده نخواهیم شد ما دو مرد یا دو زن یا همه مردان یا همه زنان کَنْ نُضْرَبُ

لَعْنَةُ كَنْ يُضْرَبُ
 هرگز زده نشود
 این ترجمه موافق
 تفسیر حشینی است
 چنانچه گفته کَنْ
 تَقْبِلُ تَوْبَةَ هُوَ
 هرگز پذیرفته نشود
 توبه ایشان پاره
 سوم و قوله تعالى
 فَان يَقْبِلَ مِنْهُ
 پس پذیرفته نشود
 آل دین از پاره
 سوم تفسیر حشینی ۱۲
 من

سہ در زمانہ حال میں معنی موافق قول امام دین است چنانچہ در شرح تہسیل آورده کل انشاء لزم من حال من حیث کونہ انشاء ۱۲

نوار الوصول شرح

فصول اکبر علیہ
اضربت الخ بذاک
نون تاکید یعنی البتہ
سے آید و از آنجا کہ
تاکید در چیزے حال
درمانی ممکن نیست
ہم چنین در حال
زمانہ حال کہ جنہاں
فائدہ ندارد مخفی
شد دخول آں بر
صیغہ استقبال ۱۱
مولوی انور علی ۱۲

مردم حاشیہ صوفی ۱۲
بداکہ نزد کوفین
نون ثقیلہ است و
نون خفیفہ فروغ ہے
وزیر بصیرین ہر یک
باصطبل خوردست ۱۱
کذا فی المعنی و میزان
الصرف مطبع مجتہد
مشا بلاکہ نون بر
دو قسم است نون
تاکید ثقیلہ و نون
تاکید خفیفہ نون تاکید
ثقیلہ نسبت مشد
نون تاکید خفیفہ

نون است ساسی
و خفیفہ نون تاکید
ثقیلہ در امر دہی و
دیگر ہر جا کہ معنی
طلب باشد سے آید
بہر جا کہ نون تاکید
ثقیلہ سے آید خفیفہ نیز سے آید مگر در صیغہائے تشنیہ و جمع مثنوی شرح صرف بہائی ۱۱ منہ

* صرف کبیر فعل امر حاضر معلوم بے لام *			
فعل امر حاضر معلوم بے لام	بزن تو یک مرد	لوزمانہ حال	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبْ	بزن تو یک مرد	حال	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبَا	بزنیہ شما دو مرداں	"	صیغہ تشنیہ مذکر
اضْرِبُوا	بزنیہ شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر
اضْرِبِيْ	بزن تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث
اضْرِبَا	بزنیہ شما دو زناں	"	صیغہ تشنیہ مؤنث
اضْرِبِيْنَ	بزنیہ شما ہمہ زناں	"	صیغہ جمع مؤنث
* امر حاضر معلوم بانون تاکید ثقیلہ *			
امر حاضر معلوم بانون تاکید ثقیلہ	ضرب بزن تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبْ	ضرب بزن تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبَا	ضرب بزنیہ شما دو مرداں	"	صیغہ تشنیہ مذکر
اضْرِبِيْنَ	ضرب بزنیہ شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر
اضْرِبِيْ	ضرب بزن تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث
اضْرِبَا	ضرب بزنیہ شما دو زناں	"	صیغہ تشنیہ مؤنث
اضْرِبِيْنَ	ضرب بزنیہ شما ہمہ زناں	"	صیغہ جمع مؤنث
* امر حاضر معلوم بانون تاکید خفیفہ *			
امر حاضر معلوم بانون تاکید خفیفہ	ضرب بزن تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبْ	ضرب بزن تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر
اضْرِبِيْنَ	ضرب بزنیہ شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر
اضْرِبِيْ	ضرب بزن تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث

ثقیلہ سے آید خفیفہ نیز سے آید مگر در صیغہائے تشنیہ و جمع مثنوی شرح صرف بہائی ۱۱ منہ

* صرف کبیر فعل امر حاضر مجہول بالام *

فعل امر حاضر مجہول بالام	زده شو تو یک مرد	در زمان حال یا استقبال	صیغہ واحد مذکر	فعل امر حاضر مجہول بالام
"	زده شوید شما دو مرد	"	صیغہ تثنیہ مذکر	"
"	زده شوید شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر	"
"	زده شو تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث	"
"	زده شوید شما دو زناں	"	صیغہ تثنیہ مؤنث	"
"	زده شوید شما ہمہ زناں	"	صیغہ جمع مؤنث	"

* صرف کبیر فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید ثقیلہ *

فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید ثقیلہ	ضرد زده شو تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر	فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید ثقیلہ
"	ضرد زده شوید شما دو مرداں	"	صیغہ تثنیہ مذکر	"
"	ضرد زده شوید شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر	"
"	ضرد زده شو تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث	"
"	ضرد زده شوید شما دو زناں	"	صیغہ تثنیہ مؤنث	"
"	ضرد زده شوید شما ہمہ زناں	"	صیغہ جمع مؤنث	"

* صرف کبیر فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید خفیفہ *

فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید خفیفہ	ضرد زده شو تو یک مرد	"	صیغہ واحد مذکر	فعل امر حاضر مجہول بانون تاکید خفیفہ
"	ضرد زده شوید شما ہمہ مرداں	"	صیغہ جمع مذکر	"
"	ضرد زده شو تو یک زن	"	صیغہ واحد مؤنث	"

لہ قولہ در زمانہ
حال این معنی
موافق قول امام
در امین است
چنانچہ در شرح
تہلیل آورده کل
انشاء لہ زمن
حال من حیث
کونہ انشاء ۱۳
نوادرا الوصول ص ۱۴
لہ در زمانہ
استقبال این معنی
موافق قول ابن
مالک است -
چنانچہ در تہلیل
گفتہ الامر
مستقبل ابدا
۱۳ نوادر الوصول
ص ۱۴

* صرف کبیر فعل امر غائب معلوم *

فعل امر غائب معلوم

فعل امر غائب معلوم باللام	صیغہ واحد مذکر غائب	در زمانہ مستقبل در زمانہ حال	باید کہ بزند آن یک مرد	لِيَضْرِبَ
"	صیغہ تشبیه مذکر غائبین	"	باید کہ بزنند آن دو مردان	لِيَضْرِبَا
"	صیغہ جمع مذکر غائب	"	باید کہ بزنند آن ہمہ مردان	لِيَضْرِبُوا
"	صیغہ واحد مؤنث غائبہ	"	باید کہ بزند آن یک زن	لَتَضْرِبَ
"	صیغہ تشبیه مؤنث غائبتین	"	باید کہ بزنند آن دو زنان	لَتَضْرِبَا
"	صیغہ جمع مؤنث غایبات	"	باید کہ بزنند آن ہمہ زنان	لَتَضْرِبْنَ
"	صیغہ واحد متکلم	"	باید کہ بزنی من یک مرد یا یک زن	اِضْرِبْ
"	صیغہ جمع متکلم	"	باید کہ بزیم ما دو مردان یا دو زنان یا ہمہ مردان یا ہمہ زنان	لِنَضْرِبْ

* فعل امر غائب معلوم بانون تاکید تقیلہ وخفیفہ *

بانون تقیلہ

"	صیغہ واحد مذکر غائب	"	ضرور باید کہ بزند آن یک مرد	لِيَضْرِبَنَّ
"	صیغہ تشبیه مذکر غائبین	"	ضرور باید کہ بزنند آن دو مردان	لِيَضْرِبَانَّ
"	صیغہ جمع مذکر غائبین	"	ضرور باید کہ بزنند آن ہمہ مردان	لِيَضْرِبْنَنَّ
"	صیغہ واحد مؤنث غائبہ	"	ضرور باید کہ بزند آن یک زن	لَتَضْرِبَنَّ
"	صیغہ تشبیه مؤنث غائبتین	"	ضرور باید کہ بزنند آن دو زنان	لَتَضْرِبَانَّ
"	صیغہ جمع مؤنث غایبات	"	ضرور باید کہ بزنند آن ہمہ زنان	لَتَضْرِبْنَنَّ
"	صیغہ واحد متکلم	"	ضرور باید کہ بزنی من یک مرد یا یک زن	اِضْرِبِنَّ
"	صیغہ جمع متکلم	"	ضرور باید کہ بزیم ما دو مردان یا دو زنان یا ہمہ مردان یا ہمہ زنان	لِنَضْرِبَنَّ

لہ قولہ در زمانہ استقبال این معنی موافق قول ابن مالک است چنانچہ در تہلیل کفۃ الامور مستقبل ابداً ۱۲۱ نوار الی وصول صفحہ ۱۶ لہ قولہ یاد زمانہ حال این معنی موافق قول دہامینی است چنانچہ در شرح تہلیل کفۃ کل انشاء لہ زمن حال من حیث کونہ انشاء ۱۲ نوار الی وصول صفحہ ۱۶ لہ لِيَضْرِبَنَّ ہر آئینہ کہ بزند گفتن نیز جائز است ۱۲ منہ

* صرف کبیر فعل امر غائب مجهول *

فعل امر غائب مجهول	صیغه واحد مذکر غائب	دو زبان حال یا استقبال	فعل امر غائب
لِيَضْرِبُ	صیغه واحد مذکر غائب	دو زبان حال یا استقبال	باید که زده شود آن یک مرد
لِيَضْرِبَا	صیغه تثنیة مذکر غائبین	"	باید که زده شوند آن دو مردان
لِيَضْرِبُوا	صیغه جمع مذکر غائبین	"	باید که زده شوند آن همه مردان
لَتَضْرِبُ	صیغه واحد مؤنث غائبه	"	باید که زده شود آن یک زن
لَتَضْرِبَا	صیغه تثنیة مؤنث غائبتین	"	باید که زده شوند آن دو زنان
لَتَضْرِبْنَ	صیغه جمع مؤنث غائبات	"	باید که زده شوند آن همه زنان
لَاَضْرِبُ	صیغه واحد متکلم	"	باید که زده شوم من یک مرد یا یک زن
لَاَضْرِبُ	صیغه جمع متکلم	"	باید که زده شویم ما دو مردان یا دو زنان یا همه مردان یا همه زنان

* فعل امر غائب مجهول بانون ثقیله و خفیفه *

فعل امر غائب مجهول بانون ثقیله و خفیفه	صیغه واحد مذکر غائب	صیغه تثنیة مذکر غائبین	صیغه جمع مذکر غائبین	صیغه واحد مؤنث غائبه	صیغه تثنیة مؤنث غائبتین	صیغه جمع مؤنث غائبات	صیغه واحد متکلم	صیغه جمع متکلم
لِيَضْرِبَنَّ	"	"	"	"	"	"	"	"
لِيَضْرِبَانِ	"	"	"	"	"	"	"	"
لِيَضْرِبْنِ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَتَضْرِبَنَّ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَتَضْرِبَانِ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَتَضْرِبْنِ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَاَضْرِبَنَّ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَاَضْرِبَانِ	"	"	"	"	"	"	"	"
لَاَضْرِبْنِ	"	"	"	"	"	"	"	"

له قولہ در زمانہ حال اس معنی موافق قول در ایمنی است کما مر ۱۲ له در زیادہ استقبال اس معنی موافق قول ابن مالک است چنانچہ در تسهیل گفتہ آمد مستقبل ابد ۱۲ نوادر الوصول صفحہ ۱۶ -

لے بدانکہ نہی فعل مضارع است کہ در اول اولانا میباید جائزہ ہے آید و آخرش را مجزوم گرداند بطریقیکہ در امر مذکور شدہ نہی در لفظ چل امر است و احکام مجزوم شدن آخر و در معنی مخالف است چو کہ امر فرمودن کارے بود و نہی بازداشتن از لے و نہی بر دو قسم است نہی حاضر و نہی غائب و ہر یکہ ازیں ہر دو معلوم و مجہول است ۱۲ صرف بہائی قدیم ص ۱۲ - ۱۳

۲ بدانکہ در نہی معنی حال یا استقبال ہر دو جائز است بر اختلاف قولین کما مر ۱۲ منہ

* فعل نہی حاضر معلوم * صرف کبیر فعل نہی حاضر معلوم *

فعل نہی حاضر معلوم	صیغہ واحد مذکر مخاطب	در زمانہ حال یا استقبال	مرن تو یک مرد	لَا تَقْضِرْ بَٰ
"	صیغہ تشبیہ مذکر مخاطبین	"	مرنید شما دو مردان	لَا تَقْضِرْ بَا
"	صیغہ جمع مذکر مخاطبین	"	مرنید شما ہمہ مردان	لَا تَقْضِرْ بُوَا
"	صیغہ واحد مؤنث مخاطبہ	"	مرن تو یک زن	لَا تَقْضِرِي
"	صیغہ تشبیہ مؤنث مخاطبتین	"	مرنید شما دو زنان	لَا تَقْضِرِيَا
"	صیغہ جمع مؤنث مخاطبات	"	مرنید شما ہمہ زنان	لَا تَقْضِرِيْنَ

* فعل نہی حاضر معلوم بانون تاکید ثقیلہ *

بانون تاکید ثقیلہ	صیغہ واحد مذکر مخاطب	"	ہرگز مرن تو یک مرد	لَا تَقْضِرْ بِنَّ
"	صیغہ تشبیہ مذکر مخاطبین	"	ہرگز مرنید شما دو مردان	لَا تَقْضِرْ بَانَّ
"	صیغہ جمع مذکر مخاطبین	"	ہرگز مرنید شما ہمہ مردان	لَا تَقْضِرْ بُونَّ
"	صیغہ واحد مؤنث مخاطبہ	"	ہرگز مرن تو یک زن	لَا تَقْضِرِي نَّ
"	صیغہ تشبیہ مؤنث مخاطبتین	"	ہرگز مرنید شما دو زنان	لَا تَقْضِرِي نَّ يَا
"	صیغہ جمع مؤنث مخاطبات	"	ہرگز مرنید شما ہمہ زنان	لَا تَقْضِرِي نَّ يْنَ

* فعل نہی حاضر معلوم بانون تاکید خفیفہ *

بانون تاکید خفیفہ	صیغہ واحد مذکر مخاطب	"	ہرگز مرن تو یک مرد	لَا تَقْضِرْ بِنَّ
"	صیغہ جمع مذکر مخاطبین	"	ہرگز مرنید شما ہمہ مردان	لَا تَقْضِرْ بِنَّ
"	صیغہ واحد مؤنث مخاطبہ	"	ہرگز مرن تو یک زن	لَا تَقْضِرِي نَّ

* صرف کبیره فعل نهی حاضر مجهول			فعل نهی حاضر مجهول
دردانه متعالیه یا حال له	صیغه واحد مذکر مخاطب	زده مشو تو یک مرد	لَا تُضْرَبْ
"	صیغه تنهیه مذکر مخاطب	زده نشوید شما دو مردان	لَا تُضْرَبَا
"	صیغه جمع مذکر مخاطب	زده نشوید شما همه مردان	لَا تُضْرَبُوا
"	صیغه واحده مؤنث مخاطبه	زده مشو تو یک زن	لَا تُضْرَبِي
"	صیغه تنهیه مؤنث مخاطبتین	زده نشوید شما دو زنان	لَا تُضْرَبَا
"	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	زده نشوید شما همه زنان	لَا تُضْرَبْنَ
* با نون تاکید ثقیله			با نون تاکید ثقیله
"	صیغه واحد مذکر مخاطب	هرگز زده مشو تو یک مرد	لَا تُضْرَبَنَّ
"	صیغه تنهیه مذکر مخاطب	هرگز زده نشوید شما دو مردان	لَا تُضْرَبَانَّ
"	صیغه جمع مذکر مخاطب	هرگز زده نشوید شما همه مردان	لَا تُضْرَبُنَّ
"	صیغه واحده مؤنث مخاطبه	هرگز زده مشو تو یک زن	لَا تُضْرَبِيَنَّ
"	صیغه تنهیه مؤنث مخاطبتین	هرگز زده نشوید شما دو زنان	لَا تُضْرَبَانَّ
"	صیغه جمع مؤنث مخاطبات	هرگز زده نشوید شما همه زنان	لَا تُضْرَبُنَّ
* با نون تاکید خفیفه			با نون تاکید خفیفه
"	صیغه واحد مذکر مخاطب	هرگز زده مشو تو یک مرد	لَا تُضْرَبِنَّ
"	صیغه جمع مذکر مخاطب	هرگز زده نشوید شما همه مردان	لَا تُضْرَبِنَّ
"	صیغه واحده مؤنث مخاطبه	هرگز زده مشو تو یک زن	لَا تُضْرَبِنَّ

له قوله در زمانه
استقبال این معنی
موافق قول ابن
مالک است
چنانکه در تفسیر
تفصیله الامد
مستقبل ابداً
نوادرا الوصول
له
قوله در زمانه
حال این معنی
موافق قول امام
دماسینی است
چنانکه در شرح
تفسیر آورده
بکل انشاء له
زمن حال من
حیث کوننا
انشاء نوادرا
الوصول ۱۲

* صرف کبیر فعل نہی غائب معلوم *

فعل نہی غائب معلوم	در زمانہ حال یا استقبال	صیغہ واحد مذکر غائب	فعل نہی غائب معلوم
لَا يَضْرِبُ	نزند آں یک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب	فعل نہی غائب معلوم
لَا يَضْرِبَانِ	نزند آں دو مرداں	صیغہ تثنیہ مذکر غائبین	"
لَا يَضْرِبُونَا	نزند آں ہمہ مرداں	صیغہ جمع مذکر غائبین	"
لَا تَضْرِبُ	نزند آں یک زن	صیغہ واحد مؤنث غائبہ	"
لَا تَضْرِبَانِ	نزند آں دو زنان	صیغہ تثنیہ مؤنث غائبین	"
لَا تَضْرِبْنَ	نزند آں ہمہ زنان	صیغہ جمع مؤنث غائبات	"
لَا أَضْرِبُ	نزنم من یک مرد یا یک زن	صیغہ واحد متکلم	"
لَا أَضْرِبُ	نزنیم ما دو مرداں یا دو زنان یا ہمہ مرداں یا ہمہ زنان	صیغہ جمع متکلم	"

۱۰
در نہی معنی حال یا استقبال ہر دو جائز است براختلاف توہین کما مرصفاً ۱۲

* فعل نہی غائب معلوم بانون کبیر ثقیلہ و خفیفہ *

بانون ثقیلہ	بانون خفیفہ	فعل نہی غائب معلوم بانون کبیر ثقیلہ و خفیفہ
لَا يَضْرِبُ	ہرگز نزند آں یک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَا يَضْرِبَانِ	ہرگز نزند آں دو مرداں	صیغہ تثنیہ مذکر غائبین
لَا يَضْرِبُونَا	ہرگز نزند آں ہمہ مرداں	صیغہ جمع مذکر غائبین
لَا تَضْرِبُ	ہرگز نزند آں یک زن	صیغہ واحد مؤنث غائبہ
لَا تَضْرِبَانِ	ہرگز نزند آں دو زنان	صیغہ تثنیہ مؤنث غائبین
لَا تَضْرِبْنَ	ہرگز نزند آں ہمہ زنان	صیغہ جمع مؤنث غائبات
لَا أَضْرِبُ	ہرگز نزنم من یک مرد یا یک زن	صیغہ واحد متکلم
لَا أَضْرِبُ	ہرگز نزنیم ما دو مرداں یا دو زنان یا ہمہ مرداں یا ہمہ زنان	صیغہ جمع متکلم

۱۱
چون فعل نہی تکلم لاد و صیغہ لاد فقط لہذا میں واحد اسرخی تدریجاً در نہی غائب ملحق گردند ۱۲ عبد التواب بلتانی

* صرف کبیر فعل ہی غائب مجہول *

فعل ہی غائب مجہول	صیغہ واحد مذکر غائب	فعل ہی غائب مجہول	زده نشود آل یک مرد	فعل ہی غائب مجہول
لَا يُضَرِّبُ	صیغہ واحد مذکر غائب	لَا يُضَرِّبُ	زده نشود آل یک مرد	فعل ہی غائب مجہول
لَا يُضَرِّبَانِ	صیغہ تثنیہ مذکر غائبین	لَا يُضَرِّبَانِ	زده نشوند آل دو مرداں	لَا يُضَرِّبَانِ
لَا يُضَرِّبُونَ	صیغہ جمع مذکر غائبین	لَا يُضَرِّبُونَ	زده نشوند آل ہمہ مرداں	لَا يُضَرِّبُونَ
لَا تُضَرَّبُ	صیغہ واحد مؤنث غائبة	لَا تُضَرَّبُ	زده نشود آل یک زن	لَا تُضَرَّبُ
لَا تُضَرَّبَانِ	صیغہ تثنیہ مؤنث غائبتین	لَا تُضَرَّبَانِ	زده نشوند آل دو زناں	لَا تُضَرَّبَانِ
لَا تُضَرَّبُونَ	صیغہ جمع مؤنث غائبات	لَا تُضَرَّبُونَ	زده نشوند آل ہمہ زناں	لَا تُضَرَّبُونَ
لَا أُضْرَبُ	صیغہ واحد متکلم	لَا أُضْرَبُ	زده نشوم من یک مرد یا یک زن	لَا أُضْرَبُ
لَا أُضْرَبُ	صیغہ جمع متکلم	لَا أُضْرَبُ	زده نشوم ما دو مرداں یا دو زناں یا ہمہ مرداں یا ہمہ زناں	لَا أُضْرَبُ
بانون تاکید	تفصیہ	بانون تاکید	تفصیہ	بانون تاکید
لَا يُضَرِّبُ	صیغہ واحد مذکر غائب	لَا يُضَرِّبُ	ہرگز زده نشود آل یک مرد	لَا يُضَرِّبُ
لَا يُضَرِّبَانِ	صیغہ تثنیہ مذکر غائبین	لَا يُضَرِّبَانِ	ہرگز زده نشوند آل دو مرداں	لَا يُضَرِّبَانِ
لَا يُضَرِّبُونَ	صیغہ جمع مذکر غائبین	لَا يُضَرِّبُونَ	ہرگز زده نشوند آل ہمہ مرداں	لَا يُضَرِّبُونَ
لَا تُضَرَّبُ	صیغہ واحد مؤنث غائبة	لَا تُضَرَّبُ	ہرگز زده نشود آل یک زن	لَا تُضَرَّبُ
لَا تُضَرَّبَانِ	صیغہ تثنیہ مؤنث غائبتین	لَا تُضَرَّبَانِ	ہرگز زده نشوند آل دو زناں	لَا تُضَرَّبَانِ
لَا تُضَرَّبُونَ	صیغہ جمع مؤنث غائبات	لَا تُضَرَّبُونَ	ہرگز زده نشوند آل ہمہ زناں	لَا تُضَرَّبُونَ
لَا أُضْرَبُ	صیغہ واحد متکلم	لَا أُضْرَبُ	ہرگز زده نشوم من یک مرد یا یک زن	لَا أُضْرَبُ
لَا أُضْرَبُ	صیغہ جمع متکلم	لَا أُضْرَبُ	ہرگز زده نشوم ما دو مرداں یا دو زناں یا ہمہ مرداں یا ہمہ زناں	لَا أُضْرَبُ

ل
در فعل ہی معنی
حال یا استقبال
ہر دو جائز است
بر اختلاف
قولین کما مر
منہ

لے ہر ایک اسم ظرف اثر ثلاثی محرز باب فعل یفعل یجسر میں مضارع مفعول دار یفعل یفتح میں و ضم اس مفعول دار زاہد ہے مثال مطلقا کسر میں
 آید چون مضرب و موعیل و مویس و موجیل و از باب ناقص مطلقا بفتح (۲۸) میں آید چون منصرف و مشرف و مدعی و مدعی

صیغہ اسم ظرف	ترجمہ صیغہ اسم ظرف	نام صیغہ	اخذ تفضیل بذکر منت	ترجمہ صیغہ اسم تفضیل	نام صیغہ
مضرب	یک وقت دن یا ایک روز	صیغہ واحد مذکر اسم ظرف	أضرب	زندہ ترکیب مرد	صیغہ واحد مذکر اسم تفضیل
مضربان	دو وقت دن یا دو روز	صیغہ تشنیہ مذکر اسم ظرف	أضربان	زندہ مرد و مردان	صیغہ تشنیہ مذکر اسم تفضیل
مضارب	ہر وقت دن یا ہر روز	صیغہ جمع مذکر اسم ظرف	أضربون	زندہ ترہم مردان	صیغہ جمع مذکر اسم
ومضرب	اندک روز یا اندک دن	صیغہ واحد مذکر مصغر اسم ظرف	أضارب	زندہ ترہم مردان	صیغہ جمع مذکر کسر
مضربۃ	بلخون تاہم جاہرست	*	أضربۃ	انک زندہ ترکیب مرد	صیغہ واحد مذکر مصغر
صیغہ اسم آلہ	ترجمہ صیغہ اسم آلہ	نام صیغہ	ذکر منت	ترجمہ	نام صیغہ
مضرب	یک آلہ زدن	صیغہ واحد مذکر اسم آلہ	ضرب	زندہ ترکیب زن	صیغہ واحد مؤنث اسم تفضیل
مضربان	دو آلہ زدن	صیغہ تشنیہ مذکر اسم آلہ	ضربان	زندہ مرد و زنان	صیغہ تشنیہ مؤنث
مضارب	بسیار آلہ زدن	صیغہ جمع مذکر اسم آلہ	ضربات	زندہ ترہم زنان	صیغہ جمع مؤنث اسم
ومضرب	اندک آلہ زدن	صیغہ واحد مذکر مصغر اسم آلہ	ضرب	زندہ ترہم زنان	صیغہ جمع مؤنث کسر
مضربۃ	یک آلہ زدن	صیغہ واحد مؤنث اسم آلہ	ضربۃ	انک زندہ ترکیب زن	صیغہ واحد مؤنث مصغر
مضربان	دو آلہ زدن	صیغہ تشنیہ مؤنث	فعل التعجب	ترجمہ	
مضارب	ہمسہ آلہ زدن	صیغہ جمع مذکر کسر	وأضربہ	چہ خوش ضارب است آن مرد یا چہ ضارب کرد آن را	
ومضربۃ	اندک آلہ زدن	صیغہ واحد مؤنث مصغر	وأضربۃ	"	بدانکہ تصدیق فعل تعجب قبل سے
مضرب	یک آلہ زدن	صیغہ واحد مذکر	وأضرب	"	آید چون ما اصبیح زیداً وما احببنا ۱۲۸
مضربان	دو آلہ زدن	صیغہ تشنیہ مذکر	وأضرب	"	
مضارب	ہمسہ آلہ زدن	صیغہ جمع مذکر کسر			بدانکہ اقل سرجز او اول اسم صرف چون اجل و اکل رہا نیکو از آن خون کشند چسبکہ سیاہ باشد از مرد و دم صفت چون احمد مردی سرخ و دوت و اقلادہ آید جمع ایشان عمل اندیم فادوکن ہیں اجوں خندارنے شرح و خندو مردان زنان شرح اسم فعل تفضیل چون اکبر در گنہا صغر خود مرد و دوت و اقل آید چون کبری و صغری بیخ مصلو ۵۳۔
ومضربۃ	اندک آلہ زدن	صیغہ واحد مذکر مصغر			
ومضربۃ	"	نزد بعض اہل فن			

چنانچہ شاعر نے تفتہ
 بیت ظرف یفعل
 مفعول آید چون ابواب
 مثال غیر یفعل
 مفعول آید چون
 لے کمال و ظرف
 مضارع برقیاس
 صحیح است چون
 مفرد و مفرد ظرف
 لیف برقیاس ناقص
 ست و ظرف جوف
 مطلقاً برقیاس ابواب
 صحیح است ۱۲
 لے بدانکہ فوق
 تانیث تا با آخر اسم
 ظرف جاہرست
 چنانچہ از کتب لغت
 ظاہر ہے شود
 مقابہ باز گشتن گاہ
 مرتبہ پلے گاہ
 مسرحتہ چرا گاہ
 مشرتہ جاے آب
 خوردن -
 مفاذہ زمین گاہ
 دفروری یافتن گاہ
 مدرستہ درس
 گفتن گاہ -
 محلہ منزل و
 مقام مردم -
 موخلہ منزل
 منزله خود آمدن
 گاہ و پل گاہ -

حکمتہ جائے حکم کردن محلطہ کار گاہ و جنگ گاہ عظیم متافہ جائے جمع شدن بول آدمی حیوانات معرکہ جائے انبوسہ لشکر مردم مظنطہ جائے گمان برزن ۱۲
 منتخب ایضا عبد ابواب بن البرہم بخانی در سالہ جزو المعروضات بخانی پیش گرفتہ و قد تدخل علی بعضہا تا التانیث کاملہ مقبوضہ و المشرتہ ۱۲ بخانی (بقیہ ۳۶ آید)

له النصر النصر في يارى كردن و باران باريدن و تلخ الماء جندهما و تعلق نصر ينضم الحوب الحبان و الحبان الحماية و الحماية الحرة من ١٢ تلخ
 الخطبة و الخطبة زن خواستن العطب جستن العطب برياشه زن الكتاب و الكتابة نوشن الكوب تخمين كردن الكوب ناريتان شرن اللغوب
 نانه شرن العطب كبر تخمين الثبات و الثبوت استادن (٢٩) سكوت خاموش شدن القنوت فاما بردارى كردن در نماز استادن و نماز دعا

خوآنك و خاموش بود
 ١٢ تلخ الملك و رنگ
 كردن العطب جستن
 الصراخ بانك كردن
 البلود مقيم شرن الحد
 يخرجه من الحصد
 درودن - الخلود
 جاويدان شدن الرشاد
 راه است گرفتن الطود
 رانند و دور كردن
 العبادت پرستيدن
 الفساد و الفساده
 شدن القنوت نشستن
 الشور زنده شدن
 الشراشكار كردن
 جبر الهمس و الهامة
 علم خواندن ١٢ تلخ الماء
 جندهما و تعلق باب
 علم و علم العجب غيبت
 شرن الحد مبريانى
 كردن التوب خاک
 الوره شدن العطب
 ملك شدن العشب
 يارى كردن البهيم شاد
 شدن الغنيم نار كردن
 السعادة تيك بخت
 شدن الزهاد زاهد
 شدن الشهود حاضر
 شدن الشهادة كلابى
 دادن سكوت شدن
 العطب العوى و يريستن
 اللبس يوشيدن اعطش

باب دوم صحیح ثلاثی مجرد بر وزن فعل يفعل و جمل النصر يارى كردن

نَصَرَ	يُنصِرُ	نَصْرًا	نَصْرًا	نَصْرًا	نَصْرًا	نَصْرًا
كَمِيسًا	كَمِيسًا	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ
لِيَنْصِرَ	لِيَنْصِرَ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ	لَا يَنْصِرُ
مَنْصَرًا	مَنْصَرًا	مَنْصَرًا	مَنْصَرًا	مَنْصَرًا	مَنْصَرًا	مَنْصَرًا
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ
مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ	مَنْصَرَاتٍ

باب سوم صحیح ثلاثی مجرد بر وزن فعل يفعل و جمل العلم و استن

عَلِمَ	يَعْلَمُ	عِلْمًا	عِلْمًا	عِلْمًا	عِلْمًا	عِلْمًا
كَمِيسًا	كَمِيسًا	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ
لِيَعْلَمَ	لِيَعْلَمَ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ	لَا يَعْلَمُ
مَعْلَمًا	مَعْلَمًا	مَعْلَمًا	مَعْلَمًا	مَعْلَمًا	مَعْلَمًا	مَعْلَمًا
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ
مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ	مَعْلَمَاتٍ

شدن الغلظتة كردن السخوط ثم فتن الرضاع بما يغش شرب السبع باسكون شينك الطبع و الطاعة طبع كردن العرق فتن شدن الضحك و الضحك خنيدن البخل كجلى كردن
 الحزن و يوش شدن الفطن و لفظا تذكير شرن العطب كبر تخمين الثبات و الثبوت استادن العطب كبر تخمين الثبات و الثبوت استادن العطب كبر تخمين الثبات و الثبوت استادن
 با نفع نوش شدن ١٢ تلخ الماء -

له هذا وتخلق ياب من يتم السباح والساحة سجات كرون الشرح يدير كرون الطوط ينكدهن افتم شدون وكوم كرون المغضو سوا كرون الفلج شكا قن القبح فزيم كرون
 الكبح كراما شيدن الملح واللمحان كركيبين الدوم ستون المس سون برشة دست الساحة بكلمة يمين يهودن التوم آب شيدن ارجاه النصح والتصاحا
 بالفتح والنصاحية والتصريح نصيب كرون الجحد لاجود انكار كرون السعد العود **بسم** ما يوشن المهد كتر اشدن القنذير بان زدن اللجود والنجوس

باب چهارم صحیح ثلاثی مجرد و وزن فعل یفعل چول اُمْنَعُ بازداشتن

مَنْعَهُ	يَمْنَعُ	مَنْعًا	فَهُوَ مَانِعٌ	وَمُنْعٌ	يَمْنَعُ	مَنْعًا	فَذَلِكَ مَمْنُوعٌ
لَمْ يَمْنَعْ	لَمْ يَمْنَعْ	لَا يَمْنَعُ	لَا يَمْنَعُ	لَنْ يَمْنَعَ	لَنْ يَمْنَعَ	إِمْنَعُ	لِئِمْنَعُ
يَمْنَعُ	يَمْنَعُ	لَا يَمْنَعُ	لَا يَمْنَعُ	لَا يَمْنَعُ	لَا يَمْنَعُ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعَانِ
مَمْنَعٌ	مَمْنَعٌ	وَاللَّهِ بِهِنَّ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعَةٌ
مَمْنَعَانِ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعَةٌ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعَانِ	مَمْنَعَانِ	مَمْنَعٌ	مَمْنَعَةٌ
أَفْعَلُ التَّفْضِيلِ	أَمْنَعُ	أَمْنَعَانِ	أَمْنَعُونَ	أَمَانِعٌ	وَأَمِينٌ	وَأَمِينٌ	وَأَمِينٌ
مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ	مَمْنَعِيَانِ

دور كرون الدخوس
 نور اشدن الزهور دور
 شدن السحر جادو كرون
 الجنس تبا كرون الموش
 ليزيدن القحوط بازداشتن
 بارك النعم بازداشتن
 از كلے ناولان چيز
 النعم سوز كرون اللهم
 كوشند اول الوهن
 كرو كرون اللحن فزيم
 كرون المعجز آمودن
 الجهد بريشاني زدن
 له الحية بالكر الفتح
 حسان بالكر شيدن
 عم كفا وكذا ايضا
 والثاني شاذ لان كل
 فعل كان حافيه كرو
 فمتقبله مقدم احسن

باب پنجم صحیح ثلاثی مجرد و وزن فعل یفعل چول اَحْسِبُ بازداشتن

حَسِبَ	يَحْسِبُ	حِسَابًا	فَهُوَ حَسِيبٌ	وَحِسْبٌ	يَحْسِبُ	حِسَابًا	فَذَلِكَ مَحْسُوبٌ
لَمْ يَحْسِبْ	لَمْ يَحْسِبْ	لَا يَحْسِبُ	لَا يَحْسِبُ	لَنْ يَحْسِبَ	لَنْ يَحْسِبَ	إِحْسِبُ	لِئِحْسِبُ
يَحْسِبُ	يَحْسِبُ	وَاللَّهِ بِهِنَّ	يَحْسِبُ	يَحْسِبُ	يَحْسِبُ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبَانِ
مَحْسِبٌ	مَحْسِبٌ	وَاللَّهِ بِهِنَّ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبَةٌ
مَحْسِبَانِ	مَحْسِبٌ	وَاللَّهِ بِهِنَّ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبَانِ	مَحْسِبَانِ	مَحْسِبٌ	مَحْسِبَةٌ
أَفْعَلُ التَّفْضِيلِ	أَحْسِبُ	أَحْسِبَانِ	أَحْسِبُونَ	أَحْسَابٌ	وَأَحْسِبٌ	وَأَحْسِبٌ	وَأَحْسِبٌ
مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ	مَحْسِبِيَانِ

نحو علم الاربعة
 اخرج جاء فاذ
 قان احسب يحسب و
 يبس يبس ويش
 يبس نعم نعم هذا
 في الهم من ابابن
 وفي العقل كلاهما
 بالكر مثل وقت
 يقن وقت يقن وقت
 يقن وقت يقن وقت
 وقت يرت وقت يرت
 وفي على اخرج ايضا
 نومة زم بازداشتن
 عج بضمها عم كفا

عم كفا) مركبة من باين وهو فعل فعل على كرها وهو شاذ ۱۴ ارجح ايضا فعل مشتق يفضل من افضل يفضل كذا في لغة قريش واخرى ايضا مركبة من يدين وهو فعل يفضل
 كذا في وهو شاذ لا نظيره قال يجره هذا عن ابينا يحيى بن اللعين قال وكذلك نعم نعم وقت سموت وكرت تكاد ۱۲ ص ۱۰۰ ح -

ع شرف بالتحريك بلدي على بلدي بزرگ بزرگ رشن (عم بضمها) صرح الشرف بزرگ رشن ۲ تلج المصادر متعلق بان فعل
 يفعل - الرطوبة ترشدان الصعوبة وشوارشدان الصلابة سحمت شدن الفساحة فراخ شدن الصغر خورشدان العسر
 والعموس وشوارشدان القصي کوتاه شدن (۳۱) الكبار بزرگ شدن الكثرة بياشردان الرفع بلنشدان السرع
 زود شدن -

باب ششم صحیح ثلاثی مجرد بر وزن فعل یفعل یقول الشرف بزرگ شدن

شَرَفٌ	يَشْرُفُ	شَرَفًا	شَرَفِيٌّ	وَشَرِيفٌ	وَشَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ
كَمِيشْرُفٌ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ	كَمِيشْرُفِيٌّ
لَيْشْرُفٌ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ	لَيْشْرُفِيٌّ
مَشَارِفٌ	وَمَشْرِيفٌ	وَمَشْرِيفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ	مَشَارِفِيٌّ
مَشْرِفَانِ	مَشَارِوٌ	وَمَشْرِيفَةٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ	مَشَارِوٌ
أَفْعَلُ التَّفْضِيلِ	لِلْمَذْكُورَةِ	أَشْرَفٌ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ	أَشْرَفَانِ
شَرِيفَانِ	شَرِيفَاتٍ	شَرَفٌ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ	شَرِيفِيٌّ

* أوزان صفت مشبهة * أوزان مبالغه *

فَعْلٌ	صَعْبٌ	سَخَتْ	فَعُولٌ	رَعُوفٌ	مَهْرَبَانٌ	فَعِيلٌ	حَدِيدٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	صَفْرٌ	خَالِيٌ	فَعَالٌ	جَبَانٌ	بَزَلٌ	فَعِيلٌ	رَجِيمٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	صَلْبٌ	مَحْكَمٌ	فِعَالٌ	هَجَانٌ	لَنْ كَرِيمٌ	فَعُولٌ	ضَرُوفِيٌّ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	حَسْبٌ	نَيْكٌ	فَعَالٌ	تَجَاعٌ	وَلِي سَهَادٌ	فَعَالٌ	قَطَاعٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	خَشِنٌ	سَخَتْ	فَعَالٌ	بَرَأَى	وَرَشَدٌ	فَعَالٌ	ضَرَابٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	تَدَسٌ	مَرزِيرِكٌ	فَعَالٌ	مَقْلَبٌ	بَس بَزْرِكٌ	مَفْعَلٌ	مَجْزَمٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	دِيمٌ	بِلَان بَيَازِزِيَانٌ	فَعْلٌ	عَطَشٌ	زَلْزَلَةٌ	مَفْعَالٌ	مَجْزَامٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	بِلِزٌ	بَزْرِكٌ	فَعْلِيٌّ	مُحَبَلِيٌّ	لَنْ بَارِدٌ	مَفْعِيلٌ	مَنْطِقِيٌّ	نَيْكَنْ كُونِيٌّ
فَعْلٌ	حُكْمٌ	بَيَازِزِيَانٌ	فَعْلِيٌّ	حَيْدِيٌّ	يَقَالُ حَارِيٌّ	فَعِيلٌ	شَرِيفِيٌّ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعْلٌ	جُنُبٌ	مَرْدِنَاكٌ	فَعْلَانٌ	عَطَشَانٌ	مَرَلَنْدٌ	فَعْلَةٌ	عُحْكَةٌ	بَيَازِزِيَانٌ
أَفْعَلٌ	أَبْيَضٌ	سَفِيدٌ	فَعْلَانٌ	عَرِيَانٌ	مَرُورِيْنَةٌ	فَعْلٌ	قَلْبٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعِيلٌ	جَيْدٌ	نَيْكٌ	فَعْلَانٌ	حَيَوَانٌ	جَانْدَارٌ	فَعَالَةٌ	عَلَامَةٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَاعِلٌ	هَامِرٌ	بَارِكٌ نَدَامٌ	فَعْلَاءٌ	سَحْرَاءٌ	سَرخَزَنْ	فَعُولَةٌ	حَدِوَقَةٌ	بَيَازِزِيَانٌ
فَعِيلٌ	رَجِيمٌ	مَهْرَبَانٌ	فَعْلَاءٌ	عَشْرَاءٌ	زَهْرَاهُ كَسْرَتَاءٌ	*	*	*

السعادة تكون شدة
 الشجاعة ليس شدة
 الشجاعة زشت شدة
 الكفاية فزوايا شدة
 الظرف والظرفية
 زيرك شدة لظافة
 ياك شدة التهاكة
 وليس شدة الجمال خوب
 شدة السهولة نرم
 شدة الحلم بهر بار
 شدة السقم بهار شدة
 العنونة تازك شدة
 الخشونة زشت شدة
 السمق كند كون شدة
 العودة كلكون شدة
 ۲ تلج المصادر -
له
 فائده اوزان صفت
 مشبه دو صد چهل
 آمده اند ۱۲ منه
له
 حار حار في التفخيم
 لانه يحيد عن طلبه
 للشاشيه ۲ صرح
له
 جيد اصل جنود
 به وزن فاعيل
 بود و اوزا يابيل
 كوند بعد يار اريا
 اذ قام كزنده ۱۲ تفخيم
له حَيَوَانٌ

بفتحات مصدر است بجهت زنده بودن و زنده گانی و بجهت جاندار مجاز است قاریان بهر دو معنی بیشتر بكون ثانی استعمال كند قییل
 بالتحريك بجهت حیات است و بفتح اول و سکون ثانی صفت مشبه است ۱۲ غیایات اللغات ؛

(ضمیمہ بقیہ حواشی ۲۸)

۳۰ بصریوں کی گونہ گونہ اہل وزن اسم آلہ مفعول
 است۔ واما مفعال و مفعلة پس ہر دو فرع
 مفعول است زیرا کہ مزید فیہ فرع مجر و میشود
 و نزد اہم سکا کی اہل وزن اسم آلہ مفعال
 است و مفعول مختصرا و است کہ الف ابلا عن
 حذف کردند و در مفعلة تا عوض الف
 محذوف زائد کردہ شد و ازین جا است کہ در
 مفعول مفعولة و امثال آن تعلیل یقال
 نہ کہ در ذہل مفعول است و آنجا وقوع
 ساکن بعد و او مانع تعلیل یا ذہے میشود و شیخ
 ابن حاجب گفتہ کہ صیغہ مطروہ اسم آلہ مفعول
 و مفعال است و اما مفعلة بتا پس سماعی است
 و کثرت آید است اسم آلہ بر وزن فعال بکسر فاء

سواد لے آنچہ بدان رزادیم را بدوزند کہ انی منہتی
 الارب۔ ایضا اسم آلہ بر وزن مفعول و مفعال
 مفعلة سے آید چون محلب و مفتاح و
 مکسبۃ بدانکہ اسم آلہ از غیر ثلاثی مجرئی آید از ثلاثی
 مجرد بغیر ازین صیغہ نیست آنچہ مخالف است شاذ
 است اسم آلہ را در صیغہ است چون مضرب یک
 آلہ زدن مضربان دو آلہ زدن تا آخر ۱۲ شرح
 صرف بہائی۔ بدانکہ اسم تفعیل از باب ثلاثی
 مزید فیہ رباعی مطلقا با اتصال لفظ أشد یا اکثر
 یا مصدر آن باب سے آید چون أشد اکراما
 أشد انصافا۔ اکثر انصافا۔ أشد
 اجتنابا۔ اکثر اجتنابا۔ أشد دحر اجا
 اکثر دحر اجا وغیرہ۔ کذا فی
 نوادر الوصول ۱۲

شَدَّ الْعُرْفُ

فِي فِرَّةِ الصَّبْرِ

تألیف
 الأستاذ الشیخ أحمد الخلالی
 أستاذ العلوم القرآنیة بدار العلوم
 وأحد علماء الأزهر الشریف رحمۃ اللہ

قد سنن کنجانشہ
 مقابل آفریغ کراچی